

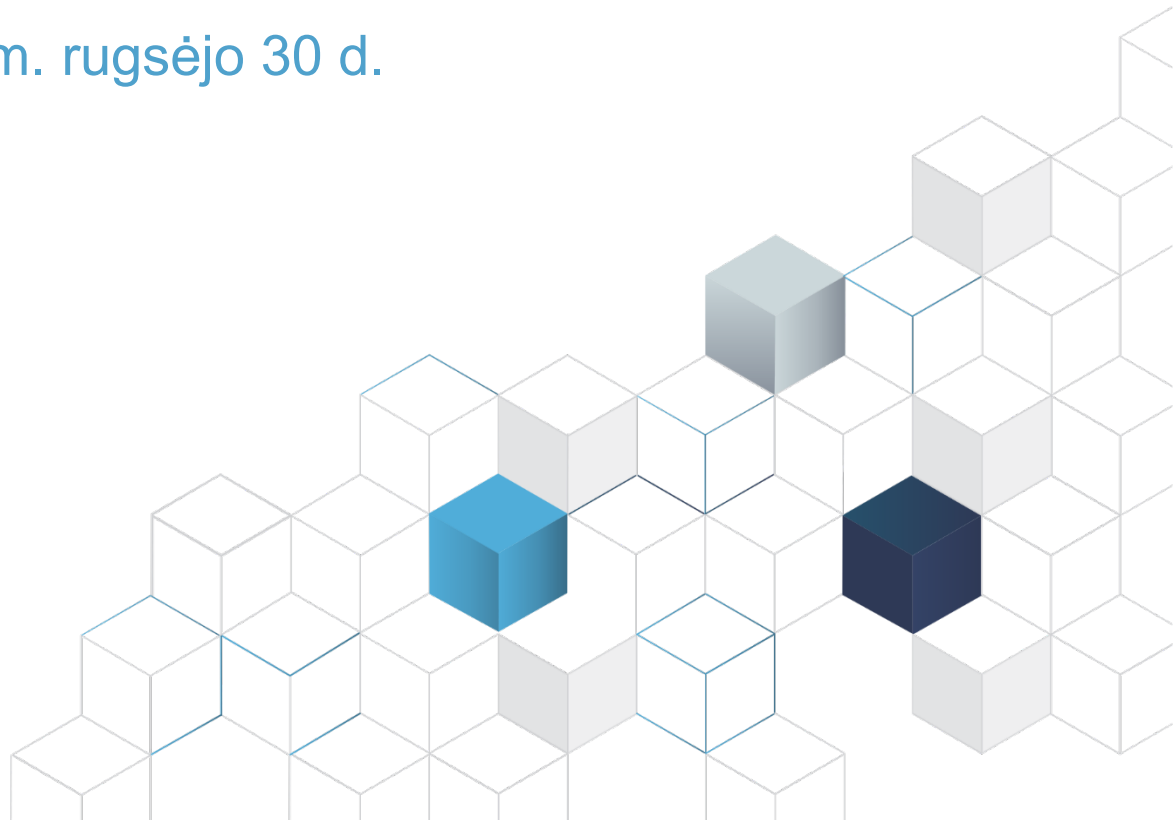
AUKŠČIAUSIOJI
AUDITO INSTITUCIJA
NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽĪSTAMI

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO
FONDO 2018 METŲ KONSOLIDUOTŲJŲ
FINANSINIŲ IR BIUDŽETO VYKDYMO
ATASKAITŲ RINKINIŲ TEISINGUMO BEI
LĖŠŲ IR TURTO VALDYMO, NAUDOJIMO IR
DISPONAVIMO JAIS TEISĖTUMO
VERTINIMAS

2019 m. rugsėjo 30 d.

Nr. FA-2

Valstybės kontrolės – aukščiausiosios valstybinio audito institucijos – pagrindinė funkcija – prižiūrėti, ar teisėtai ir efektyviai valdomi ir naudojami valstybės finansai ir kitas turtas bei kaip vykdomas valstybės biudžetas. Aukščiausioji audito institucija, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, siekia didinti viešojo sektoriaus efektyvumą ir jo kuriamą naudą visuomenei, o savo darbui keldama aukščiausius kokybės reikalavimus – būti pavyzdžiu visam viešajam sektoriui.

Auditą atliko: Sonata Lebednykienė (grupės vadovė), Paulius Bakaitis, Jolanta Balionienė, Jolanta Morozovienė, Rūta Grybaitė, Diana Bachtijeva.

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimui, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

TURINYS

PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	9
AUDITO REZULTATAI	11
1. KONSOLIDUOTŲJŲ FINANSINIŲ IR BIUDŽETO VYKDYMO ATASKAITŲ RINKINIŲ VERTINIMAS	11
1.1. Netikslinga rengti du ataskaitų rinkinius, paremtus tais pačiais principais	11
1.2. Ataskaitų rinkiniuose yra reikšmingų iškraipymų	12
2. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VEIKLA	16
2.1. Priimti sprendimai dėl fondo valdymo struktūros optimizavimo yra nepakankami	16
2.2. Dalis fondo įmokų ir išmokų nėra subalansuotos, jų trūkumas kompensuojamas pensijų socialinio draudimo pajamomis	16
2.3. Kol kas nesukurta bendra valstybės ir socialinio draudimo biudžetų lėšomis finansuojama socialinės apsaugos sistema	19
2.4. Nepasiektas tikslas užtikrinti visas socialines garantijas mažiausias pajamas gaunantiems darbuotojams	20
2.5. Dėl įmokų administravimo trūkumų į fondo rezervinį fondą pervesta mažesnė suma	21
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	23
PRIEDAI	24
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	24
2 priedas. Audito apimtis ir metodai	25

PAGRINDINIAI FAKTAI

4,3 mlrd. Eur

Valstybinio socialinio draudimo fondo gautų pajamų suma.

4,1 mlrd. Eur

Valstybinio socialinio draudimo fondo patirtų sąnaudų suma.

4,6 mln. Eur

dėl klaidų padidintas VSDF metų perviršis.

2 VSDF biudžetines įstaigas

(iš 13) siūloma reorganizuoti, optimizuojant fondo veiklą, bet, nesiėmus tolesnių veiksmų dėl fondo administravimo įstaigų sujungimo į vieną juridinį asmenį, buhalterinės apskaitos procesas liks sudėtingas.

15,3 mln. Eur

lėšų trūkumas daliai socialinių draudimo rūšių išmokų 2019 m., kurį planuojama kompensuoti pensijų ir kitų teigiamą rezultatą duosiančių socialinio draudimo rūšių pajamomis.

0,07 mln. Eur

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba gavo daugiau už kitų fondų įmokų surinkimą ir administravimą dėl nevienodų jų biudžetų formavimo principų taikymo.

SANTRAUKA

Audito tikslas ir apimtis

Vadovaudamiesi Valstybės kontrolės įstatymu ir Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymu, atlikome Valstybinio socialinio draudimo fondo 2018 m. finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo ir lėšų bei turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo atrinktose audituoti srityse vertinimo auditą.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus, tarptautinius audito standartus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito ataskaitoje pateikiami tik audito metu atlikti ir nustatyti dalykai, o nepriklausoma nuomonė dėl konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinio, konsoliduotųjų biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio pareiškiama audito išvadoje. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (25–27 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

1. Netikslinga rengti du ataskaitų rinkinius, paremtus tais pačiais principais

Šiame, kaip ir daugelį praėjusių metų, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos pateikiami metų rezultatai finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniuose, sudarytuose tuo pačiu kaupimo principu, labai skiriasi, tačiau sukauptas fondo rezultatas abiejuose nurodytas vienodas – 486,6 mln. Eur pelno. Sudedant skirtingus metų rezultatus, neįmanoma gauti vienodo sukaupto rezultato, todėl tai rodo, kad apskaita tvarkoma nesilaikant jai taikomų reikalavimų. Jau praėjusio audito metu esame rekomendavę, kad vartotojams turi būti pateikiamas vienas kaupimo principu sudarytas rinkinys, ataskaitose pateikiant visus svarbius fondo biudžeto vykdymo duomenis (1.1 poskyris, 11 puslapis).

2. Būtina suvienodinti administratoriaus ir jo administruojamų fondų biudžetų formavimo principus

Valstybinio socialinio draudimo valdybos administruojamų Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų fondų biudžetai tvirtinami skirtingais įstatymais ir principais: Socialinio draudimo – Valstybinio socialinio draudimo rodiklių įstatymu ir kaupimo principu, o Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų – valstybės biudžeto rodiklių įstatymu ir pinigų principu. Dėl nesuderintų teisės aktų ir nevienodų principų taikymo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba už įmokų surinkimą ir pervedimą į fondus gavo 0,07 mln. Eur daugiau (1.2 poskyris, 14–15 puslapiai).

3. Valstybinio socialinio draudimo fondo 2018 m. biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų rinkiniuose yra reikšmingų iškraipymų

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ir konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkiniai ne visais atvejais sudaryti vadovaujantis viešojo sektoriaus

atskaitomybės standartų ar kitų teisės aktų, reglamentuojančių apskaitą ir atskaitomybę, nuostatomis:

- ataskaitose pateikti duomenys nerodo teisingo vaizdo apie šio fondo finansinę būklę ir rezultatus, nes jose atskleisti ir kitų veiklų rezultatai – 132,5 mln. Eur turto ir tiek pat įsipareigojimų, 128,1 mln. Eur pajamų ir tiek pat sąnaudų;
- fondo rezultatas padidintas 4,6 mln. Eur pasirinkus netinkamus sąnaudų pripažinimo metodus;
- neatskleista informacija apie 0,2 mln. Eur tikėtiną atgauti turtą;
- informacija apie faktines pinigų įplaukas pateikta taip, kad negalima jos palyginti su Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2018 m. rodiklių patvirtinimo įstatymu patvirtintais duomenimis.

Dėl šių ir dėl 2-ame pagrindiniame audito rezultate nurodytų priežasčių ataskaitų rinkiniai neatskleidžia teisingų fondo duomenų ir yra nepakankamai informatyvūs. Nustatytos apskaitos klaidos 4,6 mln. Eur suma padidino fondo metų rezultatą, o 0,07 mln. Eur turėjo įtakos ir fondo rezervo apskaičiavimo teisingumui (1.2 poskyris, 12–16 puslapiai).

4. Priimti sprendimai dėl fondo valdymo struktūros optimizavimo yra nepakankami

Valstybinio socialinio draudimo fondo apskaitos klaidų ir netinkamai parinktų taikyti apskaitos metodų gausa rodo pačios sistemos optimizavimo poreikį. Tai susiję tiek su poreikiu modernizuoti mokesčių apskaitai naudojamas informacines sistemas, tiek su būtinybe supaprastinti fondo valdymo struktūrą. Praėjusio audito metu esame rekomendavę sujungti 13-a fondą administruojančių įstaigų į vieną juridinį asmenį. VSDF visoje Lietuvoje galėtų administruoti viena įstaiga ir, optimizavusi apskaitos procesą, sudaryti tik vieną ataskaitų rinkinį, tačiau, įgyvendinant numatytas rekomendacijos įgyvendinimo priemones, priimtas sprendimas siūlyti reorganizuoti tik 2 įstaigas: VSDF Užsienio išmokų tarnybą ir VSDF Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrių: jas prijungti prie VSDF Vilniaus skyriaus. Manome, kad toks valdymo struktūros supaprastinimas yra nepakankamas, ir, nesiimant tolesnių veiksmų dėl fondo administravimo įstaigų sujungimo į vieną juridinį asmenį, buhalterinės apskaitos procesas liks sudėtingu (2.1 poskyris, 16 puslapis).

5. Dalis fondo įmokų ir išmokų nėra subalansuotos, jų trūkumas kompensuojamas pensijų socialinio draudimo pajamomis

Kasmet, rengiant Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių įstatymo projektą, nėra suplanuojami tokie šio draudimo įmokų rūšių tarifų dydžiai, kurie užtikrintų pakankamą finansavimą visų rūšių socialiniam draudimui vykdyti. Lėšų trūkumas kompensuojamas iš pensijų socialinio draudimo pajamų, kurios vienintelės viršija šio draudimo sąnaudas. Daliai socialinių draudimo išmokų ir toliau planuojamas lėšų trūkumas: 2019 m. – 15,3 mln. Eur, 2020 m. – 21,4 mln. Eur, 2021 m. – 29,4 mln. Eur. Kadangi rezultatai pagal atskiras draudimo rūšis nekaupiami, tai apriboja galimybę priimti pagrįstus ekonominius sprendimus planuojant biudžetą (2.2 poskyris, 17–18 puslapiai).

Pagal galiojančius teisės aktus pensijos indeksuojamos atsižvelgiant į įmokų / išmokų pensijoms rodiklius. Jas indeksavus gali susidaryti situacija, kad bendras metinis fondo rezultatas būtų neigiamas. Be to, šis rezultatas dar pablogėtų, nes iš pensijų socialinio

draudimo perviršio dengiamos ir kitų socialinio draudimo rūšių išlaidos. Tokiu būdu indeksavus pensijas kaip numato teisės aktai, pritrūktų lėšų socialinėms išmokoms mokėti. Tai turėtų neigiamos įtakos ne tik fondo, bet ir viso valdžios sektoriaus balanso rodikliui, o fondui gali tekti skolintis arba naudoti rezervinio fondo lėšas (2.2 poskyris, 18–19 puslapiai).

6. Kol kas nesukurta bendra valstybės ir socialinio draudimo biudžetų lėšomis finansuojama socialinės apsaugos sistema

Aukščiausioji audito institucija ne kartą yra atkreipusi dėmesį, kad socialinio draudimo sistema nėra išgryninta – neatskirtos valstybinio socialinio draudimo ir socialinės paramos dalys. Esant tokiam reglamentavimui, susidaro situacijos, kai socialinės politikos srityje valstybė, siekdama spręsti socialines problemas, gerinti sąlygas šeimoms, mažiausiai uždirbantiems asmenims, teisės aktais prisiima įsipareigojimus didinti išmokas (pavyzdžiui, motinystės) ar socialinio draudimo lėšomis mokėti išmokas, kurios turi socialinės paramos požymių (maitintojo netekimo, kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas, išmokos mirusius pensijų gavėjus laidojantiems asmenims). Įgyvendinant teiktą rekomendaciją, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija suplanavo Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymą pripažinti netekusiu galios. Mūsų nuomone, tai neišspręs problemos, nes įtvirtinta valstybinio socialinio draudimo sąvoka yra plati ir leidžia fondo lėšomis mokėti socialinės paramos požymių turinčias išmokas, jei tokių išmokų atvejai nustatyti įstatymuose. Toks sprendimas neatitinka Valstybinio socialinio draudimo fondo finansinių galimybių (2.3 poskyris, 19–20 puslapiai).

7. Nepasiektas tikslas užtikrinti visas socialines garantijas mažiausias pajamas gaunantiems darbuotojams

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimai, įsigalioję nuo 2018-07-01, neleis pasiekti išsikelto tikslo – užtikrinti galimybę mažiausias pajamas gaunantiems darbuotojams sukaupti metų stažą ir gauti visas socialines garantijas. Įvertinę teisės akto taikymo praktiką matome, kad, įdarbinus darbuotoją keliose įmonėse, tačiau iš viso mažesniame, negu visas etatas, laikui, nebus sumokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos nuo sumos, kurią sudaro ne mažesnės nei Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos ir apdraustojo apskaičiuoto darbo užmokesčio skirtumas (2.4 poskyris, 20–21 puslapiai).

8. Dėl įmokų administravimo trūkumų į fondo rezervinį fondą pervesta mažesnė suma

Pensijų kaupimo įstatymo nuostatos nesuteikia teisės papildomas kaupimo įmokas dengti pirmumo eile socialinio draudimo įmokų atžvilgiu, tačiau Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba be teisinio pagrindo suteikė šiai įmokai įskaitymo pirmumo teisę lyginant su valstybinio socialinio draudimo įmokomis. Šią draudėjų nepervestą sumą fondas pensijų kaupimo bendrovėms pervedė iš socialinio draudimo reikmėms skirtų lėšų, tačiau tai neatitinka įstatyme numatytų išlaidų sampratos ir rūšių. Tokie lėšų pervedimai mažina pervedamą į Valstybinio socialinio draudimo rezervinį fondą sumą (2.5 poskyris, 21–22 puslapiai).

Rekomendacijos

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

1. Siekiant suderinti Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų fondų ir jų administratoriaus veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų taikymą, rekomenduojame inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kad šių fondų lėšų sąmatos būtų tvirtinamos kartu su Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu, įsivertinant vienodų principų taikymą jų biudžetų formavimui (2-asis pagrindinis audito rezultatas).

Rekomendacijos įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (23 psl.).

Siekiant turėti patikimus finansinių ataskaitų duomenis ir optimizuoti fondo veiklą, svarbu įgyvendinti ankstesnio audito metu teiktas rekomendacijas (2018-10-01 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-2018-P-6-4-8-1 „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2017 metų konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumo bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“):

1. Siekiant užtikrinti patikimos finansinės informacijos pateikimą vartotojams, optimizuoti buhalterinės apskaitos ir ataskaitų sudarymo procesą: atsisakyti rengti du ataskaitų rinkinius tuo pačiu kaupimo principu ir pateikti svarbius fondo vykdymo duomenis viename ataskaitų rinkinyje;
2. Siekiant optimizuoti fondo veiklą ir supaprastinti fondo valdymo struktūrą, į vieną juridinį asmenį sujungti 13 šiuo metu veikiančių fondo administravimo įstaigų;
3. Taikyti tokius buhalterinės apskaitos metodus / tvarką, kad būtų užtikrinta, jog sukauptas rezultatas bus pateikiamas pagal atskiras socialinio draudimo rūšis (atsižvelgiant į tai, kad įstatymu yra patvirtinami ne tik bendrieji įmokų tarifai, bet ir jų dydžiai, taikomi tam tikroms socialinio draudimo rūšims);
4. Peržiūrėti ir patikslinti VSDF apskaitos organizavimo procesą, kad VSDF, PSDF, GF ir IDIF duomenys būtų pateikti finansinėse ataskaitose, laikantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme įtvirtinto subjekto principo.

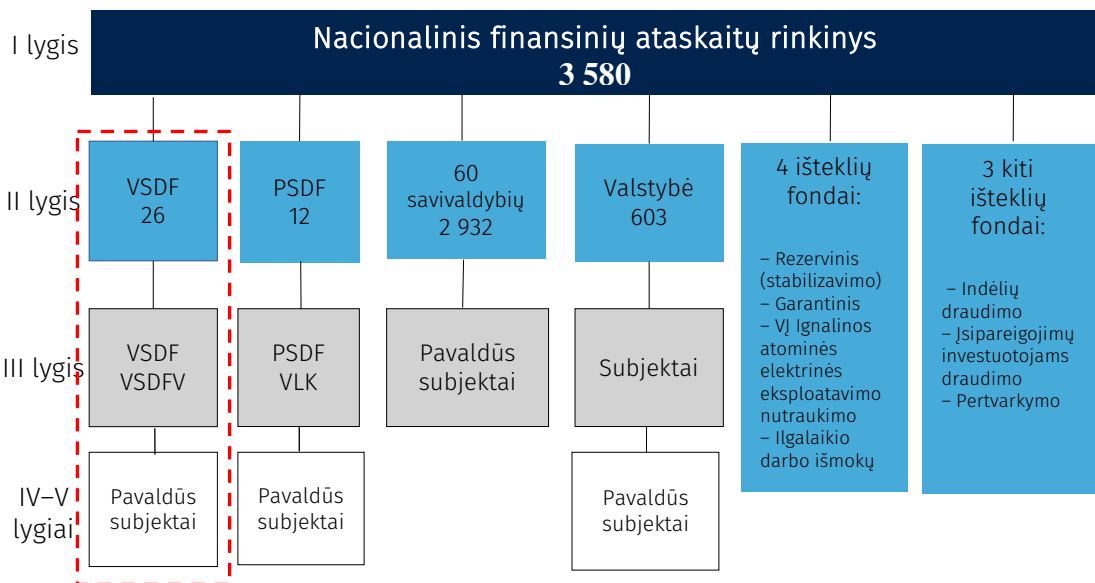
ĮŽANGA

Valstybės kontrolė¹ kiekvienais metais atlieka Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio auditą ir teikia Seimui audito išvadą ir ataskaitą.

Fondą administruoja ir metinį ataskaitų rinkinį rengia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, fondo valdybos teritoriniai skyriai ir kitos fondo valdybos įstaigos: Užsienio išmokų tarnyba ir Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius. Vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymu, Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinys – tai fondo administravimo įstaigų, fondo ir jo administravimo įstaigų kontroliuojamų viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinys, parengtas kaip vieno viešojo sektoriaus subjekto finansinių ataskaitų rinkinys, ir fondo biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys, kuriame pateikiami šio fondo biudžeto vykdymo duomenys.

Nacionaliniame finansinių ataskaitų rinkinyje pagal penkis konsolidavimo lygius konsoliduojamos audituojamų 26-ių viešojo sektoriaus subjektų (fondo valdybai pavaldžių įstaigų administruojamų 13 išteklių fondų ir 13 fondų administravimo įstaigų) ataskaitos (žr. 1 paveikslą).

1 pav. Konsolidavimo lygiai ir audito objektas – VSDF finansinių ataskaitų rinkinys – nacionalinio finansinių ataskaitų rinkinio sudėtyje

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Fondo metinių ataskaitų rinkinys ne vėliau kaip iki kitų metų spalio 1 d. teikiamas Vyriausybei, kuri, pritarusi ataskaitų rinkiniui, teikia jį Seimui ne vėliau kaip iki spalio 10 d. Valstybės kontrolė ne vėliau kaip iki spalio 1 d. Vyriausybei ir ne vėliau kaip iki spalio 10 d. Seimui pateikia valstybinio audito išvadas ir audito ataskaitas dėl audituotų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių².

Fondo valdymo sistemoje dalyvauja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, rengianti teisės aktų projektus socialinio draudimo politikos srityje, kontroliuojanti fondo valdybos

¹ Valstybės kontrolės įstatymas, 9 str.

² Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 30 str. 3 d., 32 str. 6 ir 7 d.

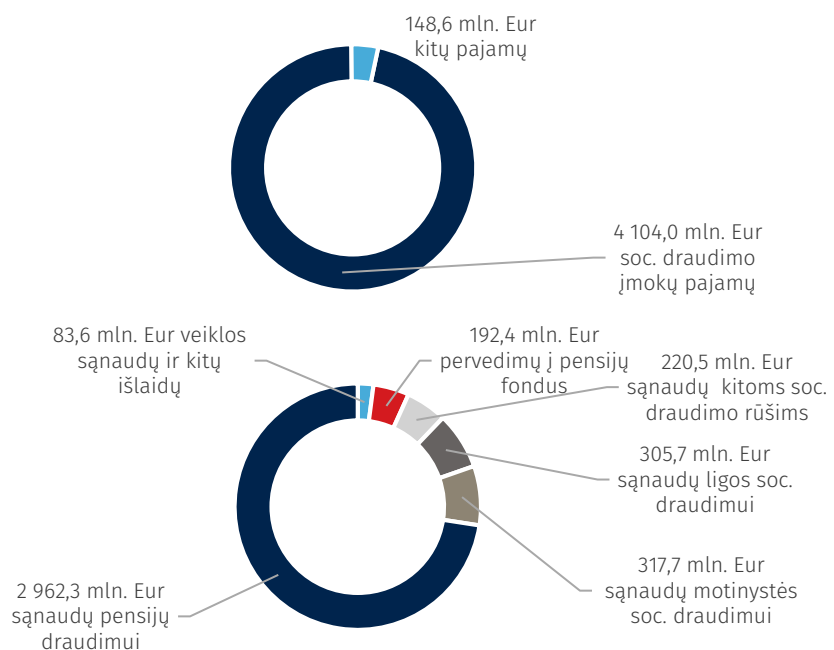
veiklą, vykdanči kitas šios srities funkcijas, ir fondo taryba, nagrinėjanti ir priimanči sprendimus socialinio draudimo politikos įgyvendinimo klausimais.

Valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta, kad minėtas fondas – tai centralizuoti tiksliniai finansiniai ir materialiniai ištekliai, kurie įtraukiami į apskaitą nuo valstybės ir savivaldybių biudžetų atskirtame Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžete ir naudojami valstybiniam socialiniam pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų draudimui finansuoti, valdyti ir administruoti.

VSDF biudžetas buvo vykdomas vadovaujantis VSDF biudžeto 2018 m. rodiklių patvirtinimo įstatymu³. Šiuo įstatymu buvo patvirtintos šio fondo 2018 m. biudžeto pajamos, piniginės įplaukos ir sąnaudos (žr. 2 paveikslą).

Informacija apie audito apimtį ir metodus pateikta 2 priede.

2 pav. **Audituotų VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų duomenys apie pajamas ir sąnaudas 2018 m., mln. Eur**

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDF 2018 m. konsoliduotųjų biudžeto vykdymo ataskaitų duomenis

³ Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2018 m. rodiklių patvirtinimo įstatymas.

AUDITO REZULTATAI

1. KONSOLIDUOTŲJŲ FINANSINIŲ IR BIUDŽETO VYKDYMO ATASKAITŲ RINKINIŲ VERTINIMAS

1.1. Netikslinga rengti du ataskaitų rinkinius, paremtus tais pačiais principais

1. Vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymu⁴, VSDF konsoliduotųjų ataskaitų rinkinį sudaro konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinys (KFAR) ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys (BVAR). Finansinėse ataskaitose, sudaromose kaupimo principu, yra pateikiami finansiniai duomenys apie viešojo sektoriaus subjekto finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus. VSDF biudžeto vykdymo ataskaitose, taip pat sudaromose kaupimo principu, pateikiami duomenys apie fondo pajamas, sąnaudas ir grynyųjų pinigų srautus (pinigų įplaukų ir išlaidų ataskaitoje). Vadovaujantis VSDF biudžeto sandaros įstatymu⁵, fondo biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinyje turi būti parodomas sukauptas rezultatas.
2. Sudaromi ir vartotojams teikiami du ataskaitų rinkiniai – BVAR ir KFAR. Jie sudaryti pagal tuos pačius buhalterinei apskaitai taikomus principus. Palyginus VSDF valdybos pateiktas šių rinkinių 2018 m. rezultatus, jie skiriasi 3 683,7 mln. Eur – KFAR pateiktas 3 854,0 mln. Eur, o BVAR – 170,3 mln. Eur grynasis perviršis. Šiomet kaip ir praėjusiais metais VSDF valdybos pateikiami metų rezultatai finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniuose labai skiriasi, tačiau sukauptas fondo rezultatas 2018 m. abiejuose rinkiniuose nurodytas vienodas – 486,6 mln. Eur pelno. Tai tik patvirtina AAI praėjusių metų pastebėjimą, kad netikslinga sudaryti du rinkinius vadovaujantis tais pačiais principais, kad vartotojams turi būti pateikiamas vienas kaupimo principu sudarytas rinkinys, jo ataskaitose pateikiant visus svarbius fondo biudžeto vykdymo duomenis. Įgyvendinant ankstesnio audito metu teiktą rekomendaciją dėl buhalterinės apskaitos ir ataskaitų sudarymo proceso optimizavimo⁶ atliekama fondo ataskaitų duomenų apjungimo viename ataskaitų rinkinyje analizė, bet konkrečių rezultatų nėra ir sprendimai dar nepriimti.

VSDF valdybos nuomonė

Šiuo klausimu įvyko ne vienas pasitarimas su Socialinės apsaugos ir darbo bei Finansų ministerijų atstovais. Pasitarimuose aptarti dalykai buvo įvertinti rengiant Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo pakeitimo įstatymo projektą ir jo lydimočius teisės aktus. Įstatymų pakeitimų projektai šiuo metu yra pateikti derinti institucijoms.

⁴ 2 str. 23 d.

⁵ 8 str. 2 ir 3 d.

⁶ Valstybinio audito ataskaita „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2017 m. konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumo bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“.

1.2. Ataskaitų rinkiniuose yra reikšmingų iškraipymų

3. Visi viešojo sektoriaus subjektai buhalterinę apskaitą turi tvarkyti pagal viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartus (VSAFAS), o viešojo sektoriaus subjektų grupių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinius rengti Viešojo sektoriaus apskaitos ir ataskaitų konsolidavimo informacinėje sistemoje (VSAKIS). Viešojo sektoriaus subjektai, kurie Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka privalo taikyti šiuos standartus, privalo laikytis visų juose išdėstytų nuostatų. Nukrypimai nuo standartų neleidžiami, išskyrus atvejus, nustatytus Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme. Aplinkybės, dėl kurių būtina nukrypti nuo standartų dėl įstatymų reikalavimų, turėtų susiklostyti ypač retai, o būtinybė nukrypti nuo jų kiekvienu atveju turi būti rimtai svarstoma ir objektyviai vertinama.
4. Audito metu nustatyta, kad VSDF ne visais atvejais taikė VSAFAS ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius apskaitą ir atskaitomybę, todėl buvo nustatyta apskaitos klaidų, kurios ne tik turėjo įtakos ataskaitų rinkinių teisingumui, 4,6 mln. Eur padidino fondo metų rezultatą, bet dalis jų turėjo įtakos ir fondo rezervo apskaičiavimo teisingumui. Dėl šios priežasties, įvertinus klaidas, turėtų būti perskaiciuota lėšų, 2019 m. pervestų į fondo rezervą, suma.

Ataskaitose atvaizduoti duomenys nerodo teisingo vaizdo apie šio fondo finansinę būklę ir rezultatus, nes jose atskleisti ir kitų veiklų rezultatai

5. Tvarkydami buhalterinę apskaitą ir sudarydami finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinius VSS turi vadovautis bendraisiais apskaitos principais, tarp jų – subjekto principu⁷, ir apskaitoje registruoti tik savo subjekto nuosavą ir patikėjimo teise valdomą, naudojamą ir disponuojamą turtą, finansavimo sumas, įsipareigojimus, pajamas ir sąnaudas. VSDF į savo apskaitą įtraukia duomenis apie į Privalomojo sveikatos draudimo, Garantinio, Ilgalaikio darbo išmokų fondus mokamas ir iš jų gautinas sumas, vertina šių įmokų nuvertėjimą. Ankstesnio audito metu konstatuota⁸, kad VSDF valdyba, sudarydama finansinių ataskaitų rinkinį, nesilaiko subjekto principo ir savo finansinėse ataskaitose pateikia ir kitų administruojamų fondų duomenis – Privalomojo sveikatos draudimo, Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų. Įgyvendindama rekomendaciją, VSDF valdyba minėtiems fondams 2018 m. perdavė sąnaudų sumas, kurias jie parodė savo finansinių ataskaitų rinkiniuose⁹. Kartu buvo perduotos ir šių fondų gautinos sumos, bet jos taip pat liko atvaizduotos ir VSDF finansinėse ataskaitose. Taip nebuvo laikomasi subjekto principo ir VSDF ataskaitų rinkinyje nurodyti ne tik jo, bet ir kitų subjektų turto duomenys. Dėl šios priežasties VSDF KFAR III. 2 str. gautinų mokesčių ir socialinių įmokų sumos nurodytos 92,5 mln. Eur didesnės. Nustatyta, kad, nesilaikant subjekto principo, 2018 m. pinigų įplaukų ir išlaidų ataskaitoje neišskirtos kitų administruojamų fondų lėšos – jos nurodytos kartu su valstybinio socialinio draudimo lėšomis.

⁷ Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 3 str. 2 d., 4 str.

⁸ Valstybinio audito ataskaita „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2017 m. konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumo bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“.

⁹ 2018 m. perduota 124,5 mln. Eur PSDF įmokų sukaupto nuvertėjimo sąnaudų, 25,4 mln. Eur jų einamųjų metų nuvertėjimo sąnaudų ir 5,2 mln. Eur jų nurašymo sąnaudų, 0,7 mln. Eur IDIF įmokų sukaupto nuvertėjimo sąnaudų, (-) 0,06 mln. Eur jų einamųjų metų nuvertėjimo sąnaudų ir 0,2 mln. Eur jų nurašymo sąnaudų, 0,3 mln. Eur Garantinio fondo įmokų sukaupto nuvertėjimo sąnaudų, (-) 0,04 mln. Eur einamųjų metų jų nuvertėjimo sąnaudų ir 0,08 mln. Eur jų nurašymo sąnaudų.

6. Daugėjant VSDF valdybai paskirtų vykdyti papildomų funkcijų, fondo ataskaitų rinkiniuose atskleidžiama nauja, ne jo rezultatus atspindinti, informacija. Nuo 2018 m. fondo valdybai paskirta nauja funkcija – administruoti ir mokėti vaikų išlaikymo išmokas. Lėšas šių išmokų mokėjimui skiria Socialinės apsaugos ir darbo ministerija iš valstybės biudžeto, bet gautinos ir mokėtinos skolų už laiku negrąžintas vaikų išlaikymo išmokas sumos, finansavimo pajamos, nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudos parodomos ne valstybės, o fondo ataskaitose¹⁰. Vien per 2018 m. šios skolos išaugo 10 proc., todėl, tikėtina, ateityje šios sumos gali turėti dar didesnę įtaką fondo duomenims apie jo turta, įsipareigojimus, pajamas ir sąnaudas.
7. Nuo 2020 m. fondo valdybai paskirta dar viena nauja funkcija – mokėti pensijų anuitetus, todėl sprendimai dėl tikro ir teisingo fondo rezultato pateikimo principų tampa dar aktualesni. Atsižvelgiant į šio audito metu nustatytus pastebėjimus, įgyvendinant AAI teiktą rekomendaciją dėl VSDF apskaitos organizavimo proceso peržiūrėjimo ir patikslinimo, kad šio fondo duomenys būtų pateikti finansinėse ataskaitose laikantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme įtvirtinto subjekto principo, turi būti siekiama užtikrinti nuoseklų subjekto principo taikymą dėl atsiradusių ir kitų ateityje atsirasiančių funkcijų vykdymo.

Fondo rezultatas padidintas pasirinkus netinkamus sąnaudų pripažinimo metodus

8. Sąnaudos turi būti pripažįstamos ir apskaitoje registruojamos tą ataskaitinį laikotarpį, kurį jos buvo patirtos, neatsižvelgiant į pinigų išleidimo laiką¹¹. Nustatyta, kad fondą administruojančių įstaigų naudojama programinė įranga sukurta nesilaikant šio reikalavimo, todėl motinystės išmokų už nėštumo ir gimdymo atostogas atveju, kai visa išmoka išmokama iš karto ir už būsimus mėnesius, sąnaudos už po mokėjimo mėnesio einančius mėnesius (už būsimą laikotarpį) pripažįstamos kaip einamojo (mokėjimo) mėnesio sąnaudos. Tokiu būdu, motinystės išmokų už nėštumo ir gimdymo atostogas atveju, jei išmoka paskiriama ir išmokama metų pabaigoje ir už ateinančių metų mėnesius, visa suma pripažįstama tų metų, kuriais išmoka buvo išmokėta, sąnaudomis. 2017 m. pabaigoje apskaičiuotų motinystės išmokų sąnaudų suma yra 9,7 mln. Eur, iš jos 5,9 mln. Eur suma turėjo būti užregistruota 2018 m. sąnaudomis. Tuo tarpu 2018 m. apskaičiuotų motinystės išmokų sąnaudų suma yra 9,8 mln. Eur, iš jos 6,6 mln. Eur suma turėjo būti užregistruota 2019 m. sąnaudomis. Dėl šios priežasties 2018 m. motinystės išmokų sąnaudos yra 0,7 mln. Eur didesnės. Tokį sąnaudų pripažinimo trūkumą galima pašalinti patobulinus programinę įrangą ir ją pritaikius socialinių išmokų apskaitai kaupimo principu. Jeigu tokios galimybės yra ribotos arba ekonomiškai nenaudingos, su Finansų ministerija reikia suderinti atvejus ir aplinkybes, kai būtina nukrypti nuo standartų dėl įstatymų reikalavimų, ir patvirtinti faktiškai taikomas taisykles bei veiksmus savo apskaitos politikoje¹². Jeigu toks poreikis nukrypti nuo teisės aktų atsiranda, svarbu, kad finansinių ataskaitų informacijos vartotojai žinotų, jog viešojo sektoriaus subjektas ne visais reikšmingais atžvilgiais laikėsi VSAFAS. Taip pat svarbu, kad šios informacijos vartotojams būtų

¹⁰ 2018-12-31 KFAR šių gautinų ir pervestinių sumų likutis 132,4 mln. Eur, o finansavimo pajamų ir nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudų per 2018 m. pripažinta 128,1 mln. Eur.

¹¹ Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 9 str., 11-asis VSAFAS „Sąnaudos“, 4 p., VSDF apskaitos politika, 134 ir 430 p.

¹² 1-asis VSAFAS „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“, 31 p.

suteikta pakankamai informacijos, leidžiančios aiškiai suprasti, ar būtinas nukrypimas, ir pateikti apskaičiuotus taisymus, kurių reikėtų laikintis konkretaus standarto.

9. Įsigaliojus Socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimui¹³, VSDF socialinio draudimo netekto darbingumo (invalidumo) pensijų gavėjams turėjo apskaičiuoti šių pensijų dydžių ir paskirtų socialinio draudimo senatvės pensijų skirtumą ir jį išmokėti ne vėliau kaip iki 2019-03-31. Neperskaičiuotų senatvės pensijų gavėjams, kurie yra įgiję didesnį kaip 30 metų pensijų socialinio draudimo stažą, priedas už stažo metus turėjo būti apskaičiuotas nuo 2018-01-01 be asmenų prašymo ir nuo šios datos susidaręs pensijų dydžių skirtumas turėjo būti išmokėtas ne vėliau kaip 2019-03-31. Nustatyta, kad VSDF valdyba 2018 m. nevertino informacijos apie įsipareigojimus (atidėjinius) dėl šių pasikeitusių teisės aktų įgyvendinimo ir nesilaikydama apskaitai taikomų reikalavimų jos nepateikė FAR ir BVAR¹⁴. Nustatyta, kad per 2019 m. dėl Socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo įgyvendinimo apskaičiuota įsipareigojimų išmokų gavėjams suma sudarė 2 mln. Eur. Atkreipiame dėmesį, kad, viešojo sektoriaus subjektų grupės metinių konsoliduotųjų ataskaitų rinkiniai teikiami finansų ministro nustatyta tvarka už aukštesniojo lygio konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio parengimą atsakingam viešajam atsakingam viešojo sektoriaus subjektui nustatytais terminais¹⁵. Pažymėtina, kad iki šių nustatytų terminų VSDF valdyba turėjo galimybę įvertinti šiuos įsipareigojimus ir juos atskleisti 2018 m. ataskaitų rinkinyje. Dėl šios priežasties finansinės būklės ataskaitos pagal 2018-12-31 duomenis II.1 str. nepateikta 2,0 mln. Eur įsipareigojimų, atitinkamai veiklos rezultatų ataskaitos pagal tuos pačius duomenis B.X straipsnyje – socialinių išmokų sąnaudų, todėl KFAR bei BVAR rezultatai atskleisti šia suma didesni.
10. Audito metu nustatyta kitų klaidų, kurių visuma taip pat turėjo įtakos ataskaitų rinkinių teisingumui – dėl jų rezultatai KFAR ir BVAR rinkiniuose yra padidinti:
 - daliai 2018 m. pabaigoje atleistų darbuotojų skirtos išeitinės išmokos nebuvo laiku pripažintos darbo užmokesčio sąnaudomis, nebuvo laiku užregistruoti 0,01 mln. Eur įsipareigojimų mokėti šias išeitines išmokas.
 - neteisingai vedama turto ir su jo perdavimu susijusių sumų apskaita. Dėl šios priežasties ataskaitose neteisingai nurodomas neigiamas 1,6 mln. Eur finansavimo sumų iš kitų šaltinių likutis ir 0,02 mln. Eur mažesnės turto nusidėvėjimo sąnaudos.
11. Pagrindinė 2018 m. FAR ir BVAR skirtumų priežastis yra 3 685,4 mln. Eur finansavimo pajamų suma, susidariusi nuo 2018-01-01 perkeliant valstybinio socialinio fondo skolą į valstybės išdą¹⁶, tačiau likusio 1,7 mln. Eur skirtumo priežastys yra nepaaiškintos. Tai rodo, kad FAR ir (ar) BVAR, galimai, yra ir kitų klaidų.

Būtina suvienodinti administratoriaus ir jo administruojamų fondų biudžetų formavimo principus

12. VSDF valdyba, skaičiuodama veiklos sąnaudų kompensacijų už įmokų surinkimą ir pervedimą į Garantinį fondą ir Ilgalaikio darbo išmokų fondą sumas, nesilaikė Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2018 m. rodiklių įstatyme nustatytų veiklos sąnaudų

¹³ Socialinio draudimo pensijų įstatymo Nr. I-549 6, 8, 19, 33, 59 ir 60 str. pakeitimo įstatymas (2018-12-11 Nr. XIII-1728), 7 str. 2 d. ir 4 d.

¹⁴ 18-asis VSAFAS „Atidėjiniai, neapibrėžtieji įsipareigojimai, neapibrėžtasis turtas ir poataskaitiniai įvykiai“, 8 p.

¹⁵ Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 32 str. 2 d.

¹⁶ 2018 m. valstybės biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, 14 str.

kompensacijų limitų¹⁷. Šie limitai susiję su 2018 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu, kuriame yra nustatytos 2018 m. Garantinio fondo ir Ilgalaikio darbo išmokų fondo lėšų sąmatos. Kadangi šiame įstatyme patvirtintoms sąmatoms yra taikomas pinigų apskaitos principas, tai ir limitas turėtų būti taikomas pagal tą patį principą, atsižvelgiant į atitinkamais metais pervedamą lėšų sumą. Iš viso 2018 m. veiklos sąnaudų kompensacijų už įmokų surinkimą ir pervedimą į Garantinį fondą limitas viršytas 0,02 mln. Eur, į Ilgalaikio darbo išmokų fondą – 0,05 mln. Eur. Limitus viršijančios sumos susidarė, nes Garantinis ir Ilgalaikio darbo išmokų fondai VSDF valdybai sąnaudų kompensacijas pavedė ne už keturis ketvirčius, o už penkis – IV ketv. atsiskaitė ne tik už II, bet ir už IV ketvirtį. 2018 m. limitus viršijančios sumos turėjo būti gražintos atitinkamiems jas pavedusiems fondams, taip pat turi būti užtikrinta, kad ateinančiais laikotarpiais, taikant atitinkamų metų Valstybinio socialinio draudimo fondo rodiklių patvirtinimo įstatyme nustatytus limitus, bus atsižvelgta į pinigų pervedimo laiką. Siekiant suderinti fondų ir jų administratoriaus veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų taikymą, reikia inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kad minėtų fondų lėšų sąmatos būtų tvirtinamos kartu su Valstybinio socialinio draudimo fondo rodiklių patvirtinimu, įsivertinant vienodų principų taikymą jų biudžetų formavimui. VSDF valdyba informavo, kad ji, įvertinusi aplinkybes, kad administruojami fondai už 2018 m. IV ketv. įmokų surinkimą ir pervedimą jau atsiskaitė, 2019 m. I ketv. sąnaudų kompensacijos iš šių fondų nebeprašė.

Neatskleista informacija apie tikėtiną atgauti turtą, atskleisti nepalyginami duomenys

- Vadovaudamiesi VSAFAS¹⁸, subjektai vertina ir apskaitoje registruoja neapibrėžtąjį turtą ir pateikia informaciją apie tikėtiną atgauti turtą aiškinamajame rašte. Informacija apie tikėtiną atgauti fondo turtą turi būti kaupiama Viešojo sektoriaus apskaitos ir ataskaitų konsolidavimo informacinėje sistemoje VSAKIS ir pateikiama KFAR. Nustatyta, kai nevykdomas teisingos informacijos apie VSDF neapibrėžtąjį turtą pateikimas KFAR. VSDF valdybai pavaldūs skyriai informaciją apie neapibrėžtąjį turtą savo finansinių ataskaitų aiškinamuosiuose raštuose pateikė, tačiau VSDF konsoliduotųjų ataskaitų rinkinyje informacija apie 0,2 mln. Eur neapibrėžtąjį turtą nebuvo atskleista. Taip nesilaikyta Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo¹⁹, nes konsoliduotose ataskaitose neparodytas visas konsoliduojamų viešojo sektoriaus subjektų grupės turtas. Palyginus duomenis KFAR ir VSAKIS, nustatyta, kad ši informacija apie įstaigų neapibrėžtąjį turtą VSAKIS pateikta. Šias sumas sudaro žalos VSDF atlyginimo gautinos sumos, kurių bylos yra nagrinėjamos teismuose, ir šių sumų atgavimo tikimybę įstaigos vertina kaip tikėtiną (daugiau nei 50 proc.). Pasirašydami finansinių ataskaitų rinkinius, vyriausieji buhalteriai (buhalteriai), atsakingi už tai²⁰, kad sudarytų ir VSAKIS pateiktų konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinių informacija sutaptų.

¹⁷ Valstybinio audito ataskaitos: „Ilgalaikio darbo išmokų fondo 2018 m. finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumo bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“, „Garantinio fondo 2018 m. finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumo bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“.

¹⁸ 18-asis VSAFAS „Atidėjiniai, neapibrėžtieji įsipareigojimai, neapibrėžtasis turtas ir poataskaitiniai įvykiai“, 42 p.

¹⁹ 22 str. 3 d.

²⁰ Viešojo sektoriaus subjektų buhalterinės apskaitos organizavimo taisyklės, 21.2. p.

14. Fondo biudžeto projektas ir fondo BVAR rinkinys turi būti rengiami pagal nustatytą Fondo biudžeto pajamų ir išlaidų bei piniginių įplaukų ir išlaidų klasifikaciją²¹. Nustatyta, kad duomenys konsoliduotoje 2018 m. pinigų įplaukų ir išlaidų ataskaitoje atskleisti nesivadovaujant nustatyta²² klasifikacija – 1.2.1.7 eilutėje atskleistos išmokėtų 1,98 mln. Eur vaiko išlaikymo išmokų įplaukos, kurios nebuvo išskirtos 2018 m. patvirtintame fondo biudžete ir kurių atskleidimo šioje ataskaitos eilutėje minėtos taisyklės nenumato. Taip atskleisti duomenys klaidina informacijos naudotojus, nes neleidžia jų palyginti su VSDF biudžeto 2018 m. rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintais duomenimis. Pažymėtina, kad minėtos taisyklės²³ atnaujintos 2018-12-27, todėl, iškilus poreikiui atskleisti duomenis kitaip, negu yra reglamentuota, buvo galima inicijuoti reikiamus pakeitimus dėl jų taikymo rengiant ir atsiskaitant už VSDF biudžetą.

2. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VEIKLA

2.1. Priimti sprendimai dėl fondo valdymo struktūros optimizavimo yra nepakankami

15. Apskaitos klaidų ir netinkamai parinktų taikyti apskaitos metodų gausa rodo pačios sistemos optimizavimo poreikį. Tai susiję tiek su poreikiu modernizuoti mokesčių apskaitai naudojamas informacines sistemas, tiek su būtinybe supaprastinti fondo valdymo struktūrą. Praėjusio audito metu esame rekomendavę sujungti 13 fondą administruojančių įstaigų į vieną juridinį asmenį. VSDF visoje Lietuvoje galėtų administruoti viena įstaiga ir, optimizavusi apskaitos procesą, sudaryti tik vieną ataskaitų rinkinį, tačiau, įgyvendinant numatytas rekomendacijos įgyvendinimo priemones, priimtas sprendimas siūlyti reorganizuoti tik 2 įstaigas: VSDF Užsienio išmokų tarnybą ir VSDF Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrių – jas prijungti prie VSDF Vilniaus skyriaus. Manome, kad toks valdymo struktūros supaprastinimas yra nepakankamas, ir, nesiimant tolesnių veiksmų dėl fondo administravimo įstaigų sujungimo į vieną juridinį asmenį, buhalterinės apskaitos procesas liks sudėtingas.

2.2. Dalis fondo įmokų ir išmokų nėra subalansuotos, jų trūkumas kompensuojamas pensijų socialinio draudimo pajamomis

16. Siekiant ilgalaikės, visapusiškos socialinės valstybės gyventojų gerovės, VSDF biudžeto sandaros įstatyme įtvirtinta, kad sudarant ir vykdant Fondo biudžetą būtų numatyti pakankami ištekliai Valstybinio socialinio draudimo įstatymo numatytų rūšių valstybiniam socialiniam draudimui. Kasmet, rengiant VSDF biudžeto rodiklių įstatymo projektą, nėra suplanuojami tokie valstybinio socialinio draudimo įmokų rūšių tarifų dydžiai, kurie užtikrintų pakankamą finansavimą visų rūšių socialiniam draudimui vykdyti. VSDF biudžeto 2018 ir 2019 m. rodiklių patvirtinimo įstatymuose patvirtintas teigiamas fondo biudžeto metų rezultatas, tačiau motinystės, ligos, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe

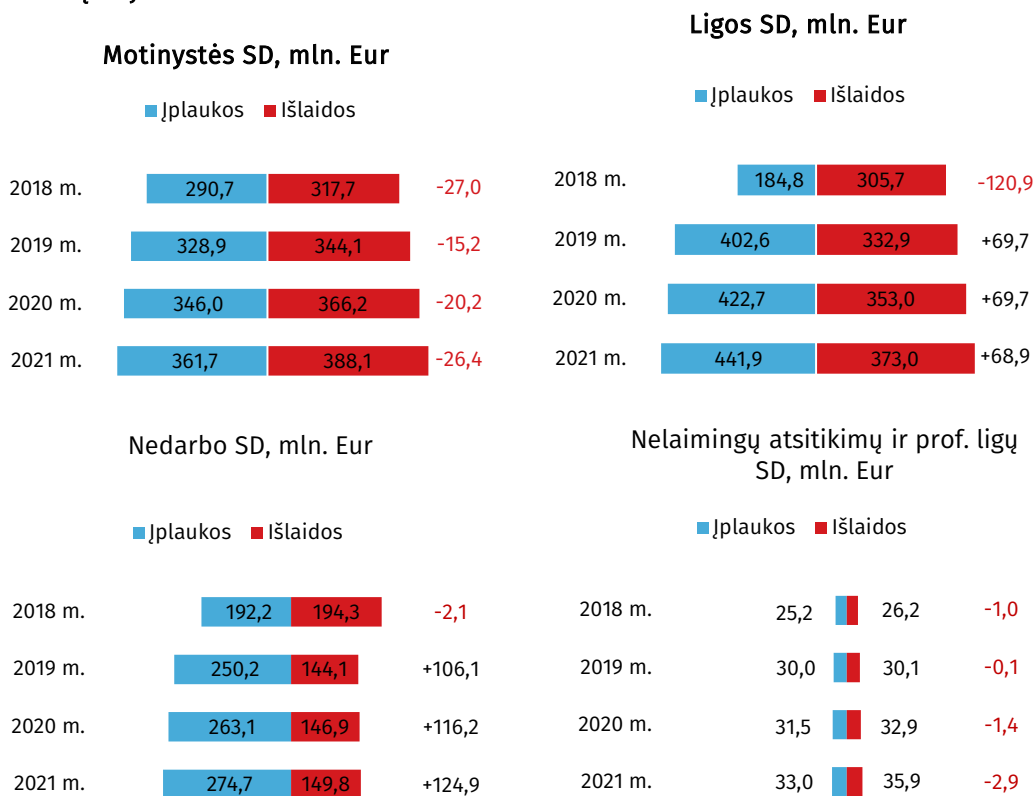
²¹ Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas, 13 str.

²² Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647 patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės, 1 priedas.

²³ Vyriausybės 2018-12-27 nutarimu Nr. 1359 patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės.

ir profesinių ligų socialinio draudimo rūšių įmokos ir išmokos nėra subalansuotos. Prognozuojama, kad ir 2020–2021 m. motinystės, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo rūšių rezultatas bus taip pat neigiamas (žr. 3 paveikslą). Šis lėšų trūkumas kompensuojamas pensijų ir kitų ateityje galimai teigiamą rezultatą duosiančių socialinio draudimo rūšių socialinio draudimo pajamomis. 2019 m. daliai socialinių draudimo išmokų planuojamas 15,3 mln. Eur lėšų trūkumas, 2020 m. – 21,5 mln. Eur, 2021 m. – 29,4 mln. Eur.

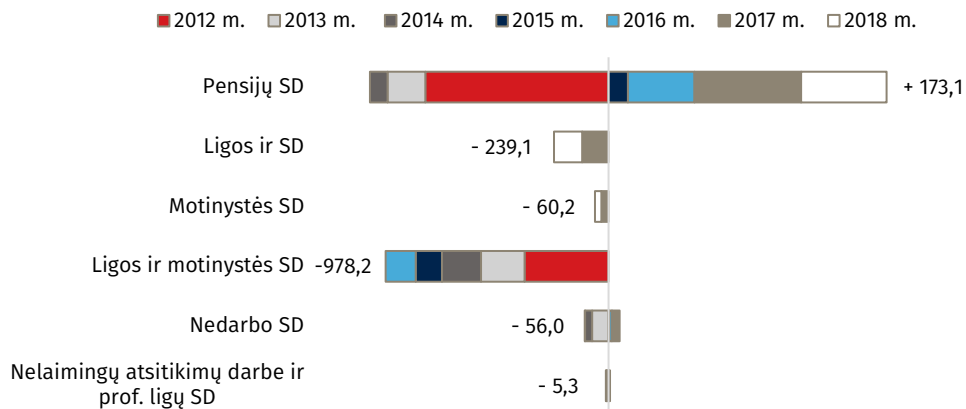
3 pav. 2018–2021 m. socialinių draudimo rūšių rezultatai, patvirtinti VSDF rodiklių patvirtinimo įstatymuose

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDF 2018 m. BVAR, 2019 m. VSDF rodiklių įstatymo ir jo aiškinamojo rašto duomenis

- BVAR atskleistas 486,6 mln. Eur sukauptas fondo rezultatas, tačiau, kol nevedama atskirų draudimo rūšių kaupimo apskaita, tol negalima matyti, kokį rezultatą jos sukaupė atskirai. Tokie duomenys reikalingi priimant sprendimus dėl mokesčių sistemos tobulinimo, planuojant biudžetą, Valstybinio socialinio draudimo rezervinio fondo dydį, tvirtinant įmokų dydžius, priimant sprendimus dėl išmokų indeksavimo ar priimant kitus ekonominius sprendimus. VSDF biudžeto rodiklių įstatymo projektu suplanuojami tokie valstybinio socialinio draudimo įmokų rūšių tarifų dydžiai, kurie neužtikrina pakankamo finansavimo visų rūšių socialiniam draudimui vykdyti.
- Nuo 2012 m. fondo BVAR aiškinamuosiuose raštuose pradėta teikti informacija apie VSDF biudžeto metų pajamas ir sąnaudas pagal atskiras valstybinio socialinio draudimo rūšis. Iš apibendrintų 2012–2018 m. fondo pajamų ir sąnaudų duomenų (žr. 4 paveikslą) galima matyti tendencijas, kaip kito skirtingų socialinio draudimo rūšių rezultatai ir kokį rezultatą jos sukaupė šiuo laikotarpiu. Bendras 2012–2018 m. laikotarpiu sukauptas visų socialinio draudimo rūšių rezultatas yra neigiamas – (-) 1,2 mlrd. Eur.

4 pav. Sukauptas rezultatas pagal draudimo rūšis 2012--2018 m. laikotarpiu, mln. Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDF 2012-2018 m. BVAR duomenis

19. Matome, kad šie VSDF biudžeto planavimo ir vykdymo rodikliai jau daugelį metų rodo, jog ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų suma mažesnė už jų išmokoms reikalingą sumą. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 2 str. 19 d. nustatyta, kad įmokų tarifai – draudėjų, apdraustųjų ir savarankiškai dirbančių asmenų mokamų įmokų dydžių matas atskiroms socialinio draudimo rūšims, turi būti nustatomi siekiant užtikrinti pakankamą finansavimą šių rūšių socialiniam draudimui vykdyti. Nepaisant šio reikalavimo, kasmet tvirtinami kai kurių socialinio draudimo rūšių įmokų ir išmokų disbalansą numatantys įmokų tarifai. Šių lėšų trūkumas kompensuojamas iš pensijų socialinio draudimo pajamų. Sukaupto rezultato pagal atskiras rūšis nevedimas apriboja galimybę priimti sprendimus dėl išmokų dydžių pokyčių, todėl, rengiant VSDF biudžeto rodiklių įstatymo projektus, ekonominiams sprendimams priimti būtina turėti ir vertinti sukaupią rezultatą pagal atskiras draudimo rūšis.
20. Socialinės apsaugos fondų, tame tarpe ir VSDF, perviršis lėmė teigiamą 2018 m. valdžios sektoriaus balansą. 2019 m. Lietuvos stabilumo programos duomenimis, nuo 2020 m. lėtės darbo užmokesčio augimo tempas, todėl galima teigti, kad lėtės ir VSDF pajamų augimas. Nuo darbo užmokesčio fondo augimo rodiklių priklauso pensijų indeksavimo dydis. Atsižvelgiant į tai, kad pensijų indeksavimo formulė didelį svorį suteikia praėjusių laikotarpių darbo užmokesčiui, ir į tai, kad skaičiuojant indeksavimo koeficientą nevertinama, kokia apimtimi indeksavimo metais pensijų socialinio draudimo rūšies įplaukos viršys išlaidas, gali susidaryti situacija, kad, pritaikius indeksavimo koeficientą, bendras metinis fondo rezultatas bus neigiamas. Taip pat, kadangi iš pensijų socialinio draudimo perviršio yra dengiamos ir kitų socialinio draudimo rūšių išlaidos, fondo rezultatas dar blogėtų ir turėtų didesnę deficitinę įtaką tiek VSDF, tiek valdžios sektoriaus balansui.
21. Apskaičiuotas indeksavimo koeficientas taikomas²⁴, jeigu, jį pritaikius, pagal indeksavimo metais galiosiantį Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymą planuojamos, o kitais kalendoriniais metais – prognozuojamos, pensijų socialinio draudimo rūšies išlaidos neviršija pensijų socialinio draudimo rūšies įplaukų. Jeigu indeksavimo metais pensijų socialinio draudimo rūšies įplaukos, nevykdant indeksavimo, viršija pensijų socialinio draudimo rūšies išlaidas, indeksavimo koeficientas apskaičiuojamas taip, kad pensijų socialinio draudimo rūšies išlaidos pensijoms indeksuoti neviršytų 75 proc.

²⁴ Socialinio draudimo pensijų įstatymas, 8 str. 2 d.

indeksavimo metais planuojamo pensijų socialinio draudimo įmokų perviršio, jeigu indeksavimas nebūtų vykdomas. Tokių įstatymo nuostatų taikymas gali sukurti rizikingą situaciją, kai pensijos bus indeksuojamos daugiau, nei leidžia faktiniai Valstybinio socialinio draudimo fondo finansiniai rodikliai. Įstatymas nereikalauja atsižvelgti į tai, kad kitų nei pensijų socialinio draudimo rūšių draudimo išlaidos gali viršyti tų draudimo rūšių pajamas, o susidariusį jų trūkumą reikės dengti vienintelio šiuo metu nenuostolingų pensijų socialinio draudimo įmokų ir išmokų santykio perviršio sąskaita.

22. Ši įstatymo nustatyta tvarka nesudaro ir reikiamų prielaidų suformuoti sunkmečiui reikalingą pakankamo dydžio socialinio draudimo rezervinį fondą, nes pensijų indeksavimo koeficiento skaičiavimo metu neatsižvelgiama į pensijų socialinio draudimo lėšų (ar ir kitų vėliau nebenuostolingų socialinio draudimo rūšių) perviršio sumą, kurios gali nepakakti iki sunkmečio pradžios sukaupti numatyto dydžio rezervui. Vyriausybė numatė sukaupti apie 4 mlrd. Eur valstybinio socialinio draudimo rezervą. Numatyta, kad bus laikoma, jog šis fondas yra kaupiamas, kai VSDF įplaukos viršys išlaidas, skirtas įprastinės veiklos išmokoms mokėti. Kaip buvo numatyta Lietuvos 2018 ir 2019 m. stabilumo programose²⁵, 2019 m. į Valstybinio socialinio draudimo rezervo fondo sąskaitą pervesta 195 mln. Eur. Besitęsiant ekonominiam augimui, neblogėjant socialinio draudimo įmokų pajamų surinkimui, numatytasis rezervas būtų sukauptas per maždaug 20 metų, o, jeigu indeksavimo metu nebus atsižvelgiama į nuostolingų socialinio draudimo rūšių įmokų ir išmokų sumos dydį, šis terminas gali pailgėti.

2.3. Kol kas nesukurta bendra valstybės ir socialinio draudimo biudžetų lėšomis finansuojama socialinės apsaugos sistema

23. Lietuvoje už socialinės apsaugos ir darbo politikos formavimą ir įgyvendinimą atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ankstesnių auditų metu ne kartą buvo atkreiptas dėmesys į tai²⁶, kad nėra bendrų valstybinio socialinio draudimo principų, kurie jį išskirtų visoje socialinės apsaugos sistemoje. Esant tokiam reglamentavimui, susidaro situacijos, kai socialinės politikos srityje valstybė, siekdama spręsti socialines problemas, gerinti sąlygas šeimoms, mažiausiai uždirbantiems asmenims, teisės aktais prisiima įsipareigojimus didinti išmokas (pavyzdžiui, motinystės) ar socialinio draudimo lėšomis mokėti išmokas, kurios turi socialinės paramos požymių (maitintojo netekimo, kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas, išmokos mirusius pensijų gavėjus laidojantiems asmenims). Įgyvendinant teiktą rekomendaciją, ministerija suplanavo Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymą pripažinti netekusiu galios. Mūsų nuomone, sisteminio valstybės socialinės apsaugos politiką nustatančio įstatymo panaikinimas rodo, kad valstybė kol kas negali sukurti bendros valstybės ir socialinio draudimo biudžetų lėšomis finansuojamos socialinės apsaugos sistemos, o įtvirtinta valstybinio socialinio draudimo sąvoka²⁷ leidžia fondo lėšomis mokėti socialinės paramos požymių turinčias išmokas, jei tokių išmokų atvejai yra nustatyti įstatymuose. Toks sprendimas neatitinka Valstybinio socialinio draudimo fondo finansinių galimybių.

²⁵ Lietuvos 2019 m. stabilumo programa, Vyriausybės 2018-04-25 nutarimas Nr. 387, Lietuvos 2019 m. stabilumo programa, Vyriausybės 2019-04-24 nutarimas Nr. 385.

²⁶ Valstybinio audito ataskaita „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 m. ataskaitų rinkinio teisingumas bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas“.

²⁷ Valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 2 str. 15 d.

24. 2017 m. pabaigoje buvo patikslinta valstybinio socialinio draudimo sąvoka²⁸: jos tikslu nustatytas ne tik prarastų pajamų kompensavimas, bet ir kitų įstatymų nustatytais atvejais nustatyto dydžio išmokų išmokėjimas, bet iki šiol nepakeistos atitinkamas socialinio draudimo rūšis reglamentuojančių įstatymų nuostatos – jos ir toliau įtvirtina prarastų pajamų kompensavimo principą, nors kai kurios išmokos mokamos netaikant šio principo:
- Motinystės socialinis draudimas įstatymų nustatytais atvejais kompensuoja šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims dėl motinystės, tėvystės ar vaiko priežiūros prarastas pajamas ar jų dalį²⁹, nors prarastų pajamų kompensavimo principas netaikomas mokant vaiko priežiūros išmoką antraisiais vaiko auginimo metais nepriklausomai nuo šios išmokos gavėjo gaunamų pajamų, taip pat mokant motinystės ir vaiko priežiūros išmokas atleistiems iš darbo asmenims.
 - Apskaičiuojant ligos ir motinystės išmokų dydžius, kompensuojamojo uždarbio dydžiams taikomos minimalios ir maksimalios ribos, kurių nustatymas mažina ligos ir motinystės išmokų dydžio priklausomybę nuo asmens gauto uždarbio ir atitinkamai sumokėtų jo valstybinio socialinio draudimo įmokų bei nutolina šių įmokų ryšį su įstatyme deklaruojamu prarastų pajamų kompensavimo principu.
 - Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas šio įstatymo nustatytais atvejais kompensuoja dėl draudžiamųjų įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe (tarnyboje), pakeliui į darbą (tarnybą) ar iš darbo (tarnybos) arba profesinių ligų) negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiesiems asmenims, o jų mirties dėl draudžiamųjų įvykių atvejais – jų šeimos nariams³⁰, nors prarastų pajamų kompensavimo principas netaikomas mokant visiems asmenims vienodo dydžio vienkartinę išmoką apdraustajam mirus.
25. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija planuoja tikslinti minėtas socialinio draudimo rūšis reglamentuojančių įstatymų nuostatas, kad jos atitiktų faktinę situaciją, todėl vienodo valstybinio socialinio draudimo išmokų požymio (dėl draudžiamąjo įvykio prarastų pajamų kompensavimo ar kt.) nebelineka.

2.4. Nepasiektas tikslas užtikrinti visas socialines garantijas mažiausias pajamas gaunantiems darbuotojams

26. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo³¹ pakeitimai, įsigalioję nuo 2018-07-01, neleis pasiekti išsikelto tikslo – užtikrinti galimybę mažiausias pajamas gaunantiems darbuotojams sukaupti metų stažą ir gauti visas socialines garantijas. Įvertinę teisės akto taikymo praktiką, matome, kad, įdarbinus darbuotoją keliose įmonėse, tačiau iš viso mažesniame, negu visas etatas, laikui, nebus sumokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos nuo sumos, kurią sudaro ne mažesnės nei Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos ir apdraustojo apskaičiuoto darbo užmokesčio skirtumas. Tokia situacija ne visais atvejais gali susidaryti esant objektyvioms aplinkybėms, nes įstatymo spraga gali pasinaudoti ir darbdaviai, siekiantys išvengti didesnių mokesčių.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuomonė

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas, 2 str.

³⁰ Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas, 2 str.

³¹ 10 str. 7 d.

Sutinkame, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (10 str. 7 d.) nuostatos, nustatančios, kad už dirbantį keliose darbovietėse dirbuotoją darbdaviai neturi prievolės sumokėti valstybinio socialinio draudimo įmokų nuo sumos, kurią sudaro skirtumas tarp ne mažesnės kaip Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos (toliau – MMA) ir apdraustojo apskaičiuoto darbo užmokesčio, gali lemti situacijas, kad darbuotojo bendras darbo laikas nesudaro viso etato ir dėl to jis nesukaupia pakankamo pensijų stažo.

Papildomai paaiškiname, kad šiuo metu darbdaviai, vadovaudamiesi Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 13 str. 2 d., VSDF administravimo įstaigoms kiekvieną mėnesį teikia praėjusio mėnesio duomenis tik apie apdraustųjų asmenų dirbtas ir nedirbtas dienas, neišskirdami tomis dienomis dirbtų (nedirbtų) valandų skaičiaus (kokia etato dalimi dirbama). Įpareigojus visus darbdavius teikti informaciją apie nustatytus darbo laiko normatyvus, apdraustųjų dirbtas valandas, padidėtų jų administracinė našta – reikėtų daugiau laiko duomenims apie nustatytus darbo laiko normatyvus, dirbtas valandas susisteminti ir perduoti Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigoms, taip pat padidėtų programinės įrangos, reikalingos nurodytiems veiksams atlikti, diegimo išlaidos.

Nustačius, kad VSDF administravimo įstaigos privalo rinkti, apdoroti ir kaupti duomenis apie apdraustųjų dirbtas darbo valandas, išaugtų ir fondo administravimo įstaigų žmogiškųjų ir materialinių išteklių, reikalingų papildomai informacijai apie kiekvieną apdraustąjį asmenį apdoroti, poreikis. Taip pat teikiant minėto įstatymo (10 str. 7 d.) nuostatą dėl socialinio draudimo įmokų „grindų“ įvedimo, buvo svarstoma, kuriam darbdaviui turėtų būti nustatyta prievolė sumokėti socialinio draudimo įmokų skirtumą nuo sumos, kurią sudaro skirtumas tarp ne mažesnės kaip MMA ir apdraustojo apskaičiuoto darbo užmokesčio. Nustačius, kad nuo nurodytųjų skirtumų visi darbdaviai, pas kurios darbuotojas dirba, turėtų sumokėti socialinio draudimo įmokas, galimai būtų pažeistas konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas. Asmenys, uždirbantys tokias pačias sumas (mažesnes nei MMA), tačiau priklausomai nuo darbo sutarčių skaičiaus, turėtų skirtingas socialines garantijas, nes skirtųsi darbdavių už juos mokamų socialinio draudimo įmokų sumos. Jei darbuotojas dirbtų pas vieną darbdavį, tai socialinio draudimo įmokos už jį būtų sumokėtos nuo vienos MMA. Tuo tarpu, jei asmuo dirbtų pas 2 darbdavius, socialinio draudimo įmokos už jį būtų sumokėtos nuo 2 MMA, nors tiek pirmuoju atveju, tiek antruoju, jis uždirbtų tą pačią sumą.

2.5. Dėl įmokų administravimo trūkumų į fondo rezervinį fondą pervesta mažesnė suma

27. VSDF į pensijų fondus perveda pensijų kaupimo dalyvių mokamas papildomas kaupiamąsias pensijų įmokas. Pensijų kaupimo sistemos dalyvių jų lėšomis mokamos papildomos įmokos administruojamos pagal socialinio draudimo įmokoms nustatytas taisykles. Jose³² nurodyta, kad sumokėtos sumos įskaitomos tokia eilės tvarka: 1 – socialinio draudimo įmokos, 2 – palūkanos; 3 – baudos; 4 – delspinigiai. Pensijų kaupimo įstatyme³³ teigiama, kad VSDF valdyba į pensijų fondus perveda priskaičiuotas įmokas už kiekvieną dalyvį, tačiau ši įstatymo nuostata nesuteikia teisės papildomas pensijų kaupimo įmokas įskaityti pirmumo eile socialinio draudimo įmokų atžvilgiu. Nustatyta, kad valdyba nepagrįstai suteikė šiai įmokai įskaitymo pirmumo teisę, palyginti su valstybinio socialinio draudimo įmokomis, kaip įvykdytą draudėjo įsipareigojimą, pirmiausia įskaitė šias įmokas ir tik iš likusios įmokų sumos į fondo pajamas įskaičiavo valstybinio socialinio draudimo įmokas. Dėl šios priežasties 2018 m. draudėjų fondui faktiškai nesumokėta papildomų įmokų suma būtų didesnė nei gautinose sumose užregistruota 0,3 mln. Eur suma.
28. Nors papildomų pensijų kaupimo sistemos dalyvių lėšomis mokamų įmokų surinkimas ir pervedimas pensijų kaupimo bendrovėms nėra fondo pagrindinė veikla ir šios įmokos nėra priskiriamos prie jo pajamų ir išlaidų, fondas 0,3 mln. Eur draudėjų nepervestų papildomų įmokų pensijų kaupimo bendrovėms pervedė iš fondo pagrindinės veiklos – iš

³² VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės, 103 p.

³³ 10 str.

socialinio draudimo reikmėms skirtų lėšų. Ateityje, dėl mokesčių reformos padidinto šių išmokų dydžio³⁴, jų suma didės, todėl nesiimant jokių priemonių gali būti didesni ir fondo praradimai. Tokie pervedimai neatitinka įstatyme³⁵ numatytų išlaidų sampratos ir rūšių. Taip pat jie turi įtakos sumos dydžiui, apskaičiuojamam pervedi į VSDF rezervinį fondą – į šį fondą pervedama mažesnė suma.

³⁴ Pensijų kaupimo įstatymas, 8 str. 2 d.

³⁵ Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas, 8 str.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
1	Siekiant suderinti Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų fondų ir jų administratoriaus veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų taikymą, inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kad šių fondų lėšų sąmatos būtų tvirtinamos kartu su Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu, įsivertinant vienodų principų taikymą jų biudžetų formavimui.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	<ol style="list-style-type: none"> Atlikti Garantinio ir Ilgalaikio darbo išmokų fondų ataskaitose teikiamų duomenų pateikimo principo pakeitimo analizę ir atsižvelgiant į gautus rezultatus parengti rekomendacijos įgyvendinimo alternatyvas. Pakeisti reikalingus teisės aktus. 	<p>2020 m. II ketv.</p> <p>2020 m. IV ketv.</p>

* – priemonės ir terminus rekomendacijoms įgyvendinti pateikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:
Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo skyriaus patarėja Rima Sereikienė.

Valstybės kontrolierius

Arūnas Dulkys

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybinio socialinio draudimo fondo
2018 metų konsoliduotųjų finansinių ir
biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių
teisingumo bei lėšų ir turto valdymo,
naudojimo ir disponavimo jais
teisėtumo vertinimas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

BVAR – biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys.

IDIF – Ilgalaikio darbo išmokų fondas.

GF – Garantinis fondas.

KFAR – konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinys.

FAR – finansinių ataskaitų rinkinys.

AAI – aukščiausioji audito institucija.

PSDF – Privalomojo sveikatos draudimo fondas.

SADM – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

VSAFAS – viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai.

VSAKIS – Viešojo sektoriaus apskaitos ir ataskaitų konsolidavimo informacinė sistema.

VSDF – Valstybinis socialinio draudimo fondas.

VSDFV – Valstybinis socialinio draudimo fondo valdyba.

VSS – viešojo sektoriaus subjektas.

Valstybinio socialinio draudimo įmokos – apdraustųjų asmenų ir (ar) jų draudėjų į Valstybinį socialinio draudimo fondą mokamos įstatymų nustatyto dydžio įmokos.

Valstybinio socialinio draudimo išmokos – įstatymų nustatytos socialinio draudimo išmokos, į kurias, įvykus draudžiamajam įvykiui, teisę įgyja apdraustieji ir kiti įstatymų nustatyti fiziniai asmenys.

Valstybinis socialinio draudimo fondas – šio įstatymo nustatyta tvarka valdomi centralizuoti tiksliniai finansiniai ir materialiniai ištekliai, kurie yra įtraukiami į apskaitą nuo valstybės ir savivaldybių biudžetų atskirtame Fondo biudžete ir yra naudojami pensijų, ligos, motinystės, nedarbo bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniam draudimui finansuoti, valdyti ir administruoti.

Kaupimo principas – bendrasis viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų sudarymo principas: ūkinės operacijos ir ūkiniai įvykiai viešojo sektoriaus subjekto apskaitoje registruojami tada, kai jie įvyksta, ir pateikiami tų ataskaitinių laikotarpių finansinėse ataskaitose. Pajamos registruojamos tada, kai uždirbamos, o sąnaudos – tada, kai patiriamos, neatsižvelgiant į pinigų gavimą ar išmokėjimą.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybinio socialinio draudimo fondo
 2018 metų ataskaitų rinkinio
 teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
 naudojimo ir disponavimo jais
 teisėtumas“
 2 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito tikslas:

- įvertinti 2018 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių duomenis ir pareikšti nepriklausomas nuomones;
- įvertinti 2018 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais 2018 m. teisėtumą pasirinktose audituoti srityse.

Audituotos 2018 m. finansinės ataskaitos:

- Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotosios finansinės būklės, konsoliduotosios veiklos rezultatų, konsoliduotosios pinigų srautų ir konsoliduotosios grynojo turto pokyčių ataskaitos bei konsoliduotųjų finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas, parengti pagal 2018-12-31 duomenis.

Audituotos 2018 m. biudžetų vykdymo ataskaitos:

- Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys: konsoliduotosios fondo biudžeto pajamų ir išlaidų, piniginių įplaukų ir išlaidų 2018-12-31 ataskaitos, biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamasis raštas.

Veikusios pavaldžios, kontroliuojamos ir (ar) konsoliduojamos įstaigos:

- Fondo valdyba ir jos 12 kontroliuojamų subjektų. Fondą administruoja VSDF valdyba prie SADM, fondo valdybos 10 teritorinių skyrių ir dvi kitos fondo valdybos įstaigos: Užsienio išmokų tarnyba ir Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius. Finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose konsoliduojami 26 subjektai: fondo valdybos administruojamų įstaigų administruojamų 13 išteklių fondų ir 13 fondų administravimo įstaigų.

Pažymime, kad nė vieno audito apimtis nebuvo ribojama.

Auditas atliktas:

- pagal Valstybinio audito reikalavimus³⁶, tarptautinius audito standartus (TAS)³⁷ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus³⁸;
- siekiant gauti pakankamą užtikrinimą, kad konsoliduotose finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose nėra reikšmingų iškraipymų, o pasirinktose audituoti srityse fondo lėšos ir turtas valdomi, naudojami ir jais disponuojama teisėtai. Visiškas

³⁶ Valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

³⁷ Tarptautinės buhalterijų federacijos Tarptautinių audito ir užtikrinimo standartų valdybos išleisti tarptautiniai audito standartai (Lietuvos auditorių rūmų išversti į lietuvių kalbą), prieiga per internetą: <http://lar.lt/www/new/page.php?326>.

³⁸ Finansinio audito (1000-1810 TAAIS) ir atitikties audito (4000 TAAIS) standartai, prieiga per internetą: <http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>.

užtikrinimas neįmanomas dėl įgimtų audito ir vidaus kontrolės apribojimų bei to fakto, kad netikrinome visų (100 proc.) ūkinių operacijų, ūkinių įvykių ir sudarytų sandorių.

Audito apimtis ir metodai

2018 m. pradžios ir pabaigos turto ir atitinkamai finansavimo sumų, įsipareigojimų ir grynojo turto likučiai:

2018 m. pradžioje turto ir atitinkamai finansavimo sumų, įsipareigojimų ir grynojo turto likutis buvo iš viso 620,2 mln. Eur, pabaigoje – 817,0 mln. Eur.

Vertintos sritys ir jose atliktos procedūros dėl 2018 m. konsoliduotųjų ataskaitų rinkinių duomenų

Atlikus audituojamo subjekto veiklos, apskaitos ir vidaus kontrolės sistemų tyrimą, nustatytos sritys, kuriose egzistuoja reikšmingo iškraipymo rizika:

- Nustatytos svarbiausios audito sritys: pajamos (valstybinio socialinio draudimo įmokų pagal rūšis apskaita, savarankiškai dirbančių gyventojų mokesčių apskaita; delspinigių apskaičiavimas draudėjams, turintiems prievolę mokėti socialinio draudimo įmokas už valstybės biudžeto lėšomis draudžiamus asmenis; iš draudėjų neatgautų lėšų, kurios yra pervestos pensijų kaupimo fondams, apskaita); sąnaudos (socialinių išmokų įsipareigojimų ir atidėjinių pripažinimas ir apskaita, vaikų išlaikymo išmokų, pareigūnų ir karių valstybinių pensijų, priedų už tarnybą apskaita); turtas (nekilnojamojo kultūros vertybių, pastatų, statinių apskaita ir atskleidimas finansinėse ataskaitose, fondo administravimo įstaigų perduodamo turto apskaita, esminio turto pagerinimo, pastatų rekonstravimo darbų apskaita).

Sritys, kuriose nustatytas kontrolės procedūrų efektyvumas (atliktas kontrolės testavimas):

- Kontrolės efektyvumas nustatytas atliekant 2017 m. VSDF konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų auditą – atlikti kontrolės testai pagrindinių kontrolės priemonių, skirtų užtikrinti, kad visos VSDF mokesčių ir socialinių įmokų pajamos bei patiriamos socialinių išmokų sąnaudos ir su jomis susijusios mokėtinos, gautinos sumos būtų pagrįstos tinkamais dokumentais, apskaitos registruose užregistruojamos laiku, teisingos vertės, tinkamose sąskaitose ir teisingai nurodytos finansinėse ataskaitose. 2017 m. gautu kontrolės patikimumu anksčiau nurodytose srityse buvo naudojama atliekant šių metų auditą.

Sritys, kuriose atliktos pagrindinės audito procedūros (detalūs testai ir (ar) analitinės procedūros):

- Pajamų srityje atrankos būdu vertinta: pajamų pripažinimas, įvertinimas ir su jomis susijusių gautinų sumų registravimas (laiku, teisingos vertės, esant tinkamiems pagrindžiamiesiems dokumentams, tinkamomis sąskaitų korespondencijomis); su pajamomis susijusių gautinų sumų ir piniginių lėšų inventorizacijos atlikimo tinkamumas; pateikimas ataskaitose.
- Sąnaudų srityje atrankos būdu vertinta: sąnaudų pripažinimas ir registravimas (tą ataskaitinį laikotarpį, kurį jos buvo patirtos, pagrįstumas, tikrumas, užregistravimas teisingos vertės, tinkamose sąskaitose); su jomis susijusių įsipareigojimų registravimas laiku, teisingos vertės, atitinkančia pagrindžiančiuose dokumentuose nurodytas sumas; pateikimas ataskaitose.
- Turto srityje atrankos būdu vertinta: turto nuvertėjimo, nurašymo, perdavimo ūkinių operacijų registravimas apskaitos registruose (laiku, teisingos vertės, esant pagrindžiantiems dokumentams, tinkamomis sąskaitų korespondencijomis); inventorizacijos atlikimo tinkamumas ir faktinis turto buvimas patikrinimas; pateikimas finansinėse ataskaitose.

Bendras ataskaitų rinkinio vertinimas:

Įvertinta:

- taikomų apskaitos metodų tinkamumas ir apskaitinių įverčių bei susijusių vadovybės atskleidimų pagrįstumas;
- bendras konsoliduotųjų finansinių ataskaitų pateikimas, struktūra ir turinys, įskaitant atskleidimus, ir tai, ar šiose ataskaitose pagrindžiantys sandoriai ir įvykiai pateikti taip, kad atitiktų VSAFAS reikalavimus;
- bendras biudžeto vykdymo ataskaitų pateikimas, struktūra, turinys, ir tai, ar šiose ataskaitose pagrindžiantys sandoriai ir įvykiai pateikti taip, kad atitiktų biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio pateikimo reikalavimus.

Vertintos sritys ir jose atliktos procedūros dėl valstybės ir valstybės išteklių fondų lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais 2018 m. teisėtumo

Atlikus audituojamo subjekto veiklos ir vidaus kontrolės sistemų tyrimą, nustatytos sritys, kuriose egzistuoja reikšminga neatitikties rizika:

Reikšminga neatitikties rizika nenustatyta, nustatytos šios svarbiausios audito sritys:

- pajamų, sąnaudų, turto.

Sritys, kuriose nustatytas kontrolės procedūrų efektyvumas (atliktas kontrolės testavimas) (jei toks buvo atliekamas):

- Vidaus kontrolė nebuvo testuojama.

Sritys, kuriose atliktos pagrindinės audito procedūros (detalūs testai ir (ar) analitinės procedūros):

- Pajamų srityje vertinta: kaip laikomasi teisės aktų nuostatų įtraukiant į apskaitą socialinio draudimo įmokas.

Audito apimtis ir metodai

- Sąnaudų srityje vertinta: kaip taikomos priverstinio poveikio priemonės ir valdomos skolos; ar indeksuojamos periodinėmis išmokomis priteistos lėšos; kaip laikomasi teisės aktų nuostatų apskaičiuojant ir mokant socialinio draudimo išmokas, apskaičiuojant ir mokant darbo užmokestį.
- Turto srityje vertinta: turto pagal panaudos ir nuomos sutartis perdavimas, naudojimas ir kontrolė; lėšų naudojimas turto su juo susijusių paslaugų įsigijimui.

Vertinta atitiktis šiems teisės aktams:

Įstatymai:

- Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2018 m. rodiklių patvirtinimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2019 m. rodiklių patvirtinimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymas.
- Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų ir valstybinių pensijų, sumažintų dėl draudžiamųjų pajamų turėjimo, kompensavimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensavimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo išmokų įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas.
- Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas.
- Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas.
- Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas.

Seimo nutarimas:

- 2011-05-24 Nr. XI-1410 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo ir pensijų sistemos pertvarkos gairių patvirtinimo“.

Vyriausybės nutarimai:

- 2015-02-11 Nr.163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašo patvirtinimo“.
- 2005-06-14 Nr. 647 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“.
- 2001-01-25 Nr. 86 „Dėl Ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų patvirtinimo“.
- 2004-12-24 Nr. 1656 „Dėl Nedarbo socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“.
- 1994-11-18 Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“.
- 2004-03-22 Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“.
- 2002-12-03 Nr. 1890 „Dėl Valstybės turto perdavimo panaudos pagrindais neatlygintinai valdyti ir naudoti tvarkos aprašo patvirtinimo“.
- 1999-06-03 Nr. 719 „Dėl Inventorizacijos taisyklių patvirtinimo“.

Įsakymai:

- Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2009-01-21 įsakymas Nr. V-32 „Dėl Priverstinio poveikio priemonių taikymo taisyklių patvirtinimo“.
- Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2009-07-16 įsakymas Nr. V-404 (direktoriaus 2015-10-05 įsakymo Nr. V-498 redakcija) „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto veiklos sąnaudų ir investicinės veiklos planavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽŪSTAMI

